

КИТАЙСЬКА МОДЕЛЬ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті розглянуто модель регулювання фінансового ринку Китаю, проаналізовано її спрямованість на підтримку соціально-економічного розвитку. Аналізуються заходи на ринку банківських послуг, ринку цінних паперів, заходи регулювання валютного ринку у контексті сприяння інвестиціям. Пропонуються шляхи застосування даного досвіду для фінансового ринку України.

The model of financial market regulation in China is discussed. Its focus on social and economic development support is analyzed. Regulatory frameworks of the banking sector, stock market, foreign exchange market are analysed within policy of investment stimulation. The ways of application the above mentioned experience in Ukraine are proposed.

Ключові слова: фінансовий ринок Китаю, модель регулювання фінансового ринку, ринок цінних паперів, ринок банківських послуг.

Актуальність теми. Недостатня розвиненість інституцій фінансового посередництва в Україні, високий рівень потенційних проблемних боргів банків, зумовлений стрімким ростом активів сектору у попередні роки, низькі обсяги ліквідності на фінансовому ринку, значні обсяги спекулятивного капіталу – всі ці проблеми знову торкнулися України. На сьогоднішній день необхідне вироблення нової політики регулювання фінансових ринків і чинників, що впливають на їх функціонування. Задля вирішення такого комплексного завдання доцільним є розгляд моделей регулювання фінансових ринків інших країн, яких меншою мірою торкнулася фінансова криза і які показали досить високий темп зростання на тлі падіння ВВП в переважній більшості країн.

Проблемами регулювання фінансових ринків і наслідків цього регулювання для соціально-економічного розвитку країни займалися ряд вітчизняних науковців, зокрема О.М.Мозговий, І.О.Бланк, Т.П.Вахненко, В.В.Корнєєв та інші. На сьогоднішній день вже склалася певна структура фінансового посередництва в Україні і різні сегменти фінансового ринку досить швидким темпом зростали до 2008 року. Разом з тим, суттєві дисбаланси, які виникли на банківському ринку, ринку боргових цінних паперів і акцій, викликають необхідність аналізу і застосування окремих аспектів досвіду країн, що розвиваються, щодо регулювання фінансового ринку у контексті підтримки сталого економічного зростання. Досвід окремих країн Азії, зокрема Китаю, є показовим у цьому відношенні.

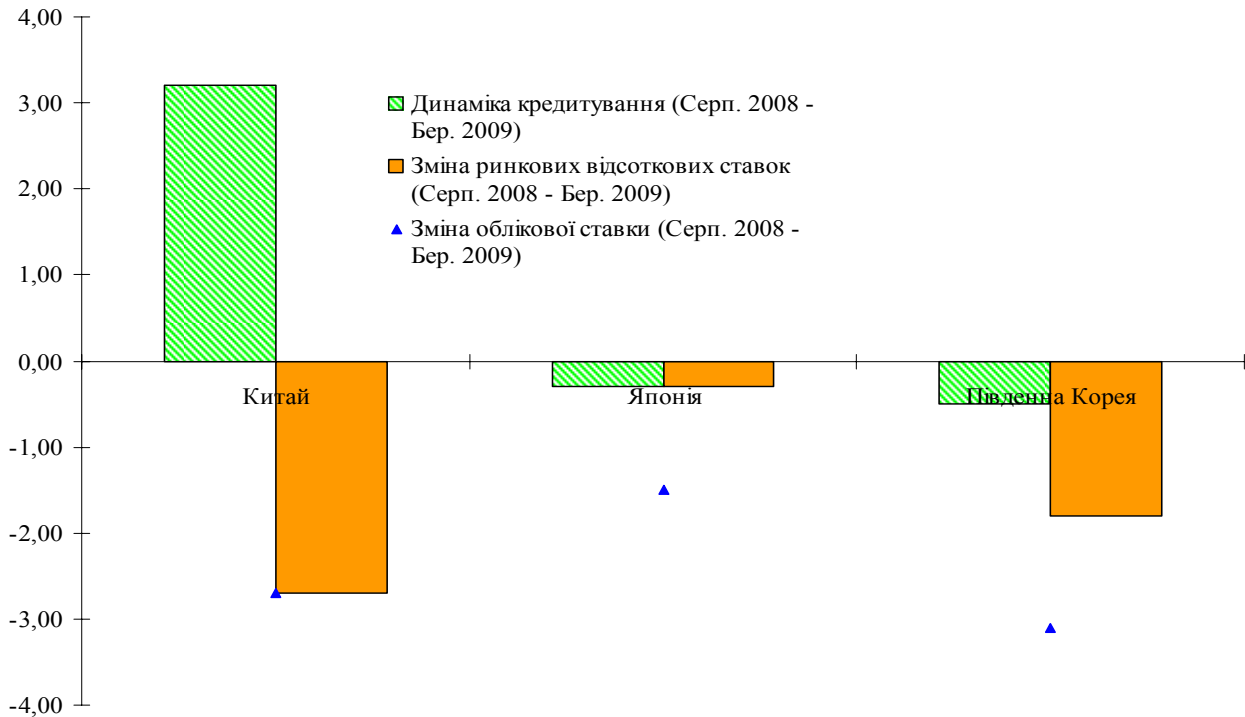
Виклад основного матеріалу. Для початку розглянемо основні структурні особливості економіки Китаю, з метою аналізу взаємодії регулювання фінансового ринку з основними компонентами економічного зростання. У цілому, в країнах Азії визначну роль у підтримці економічного зростання відіграв контроль за рухом капіталу і високий рівень внутрішніх заощаджень. Так, ряд більш успішних в економічному розвитку країн що розвиваються, зокрема Китай, більшою мірою спиралася на внутрішні ресурси, у першу чергу приватні заощадження, що допомогло підтримати економічний розвиток у період, коли світові потоки капіталу суттєво скоротилися, а саме у 2008 – першій половині 2009 року. Ріст банківського кредитування прискорювався, у той час як в інших країнах, включаючи Україну, він уповільнювався.

У цьому відношенні було доцільним своєчасне застосування певних обмежень на кредитування як пов'язаного з будівництвом, так і зі споживанням, темп зростання якого був і без того доволі високим. У Китаї наприкінці 2007 року занепокоєння щодо можливого перегріву на ринку нерухомості змусило уряд країни обмежити ріст кредиту в будівництво і іпотеку (це, зокрема, стало можливим через високу долю банків у державній власності – понад 50%)¹. Як наслідок, економіка Китаю уповільнилася ще до початку глобальної фінансової кризи, однак високий внутрішній попит все одно залишився високим, особливо після листопаду 2008 року, коли уряд знову розпочав стимулювати кредитування. На тлі падіння у переважній більшості розвинених країн у 2009 році, динаміка економічних показників залишалася високою – приріст інвестицій в основний капітал за перше півріччя 2009 року склав 35%, продаж будинків виріс на 80% і продаж автомобілів підвищився на 48% за цей же період. З цього випливає необхідність своєчасного застосування обмежувальних заходів з боку центробанків з метою згладжування циклу і мінімізації впливу зовнішніх чинників на попит. Як показав досвід Китаю, обмеження на кредитування на етапі значного його розширення до певної міри згладжує цикл, навіть за умови особливої інтегрованості економіки до світового господарства.

Взагалі, країни Азії по різному відреагували на фінансову кризу 2008 року. Рецесія в Японія продовжувалася, тоді як в Китаї економічний ріст уповільнився, однак залишився високим завдяки високому рівню заощаджень і відповідно інвестицій, значній долі держави у банківському секторі, контролю за рухом капіталу у попередні роки і інвестиційну орієнтованість економіки. В останньому

¹ China tells banks to curb lending sources. Reuters, Nov 19, 2007. <http://www.reuters.com/article/businessNews/idUSPEK803020071119>

кварталі 2008 році ВВП країн Азії, за винятком Китаю та Індії, впав менш ніж на 15%. Корея і Сінгапур¹, які в більшій мірі ніж Китай залежали від експорту, ніж від інвестицій в основний капітал, показали падіння в першому кварталі 2009 року, особливо примітним було падіння в Сінгапурі.

Джерело: Asia and Pacific/ Global Crisis: The Asian Context. – Washington DC. International Monetary Fund. May, 2009.

Рис. 1. Динаміка кредитування реального сектору і відсоткових ставок країн Азії

Таблиця 1

Реальний ВВП (темپ приросту до попереднього року)					
	2008	2009	2010	2009	2010
		Останні прогнози		Четвертий квартал ¹	
Японія	-0.6	-6.2	0.5	-2.7	-0.6
Корея	2.2	-4.0	1.5	0.0	2.4
Сінгапур	1.1	-10.0	-0.1	-6.9	1.9
Китай	9.0	6.5	7.5	6.9	7.9
Азія	5.1	1.3	4.3	2.7	4.5

Source: IMF, WEO database.

¹ Зміна в порівнянні з четвертим кварталом попереднього року.

Якщо розглядати економічний ріст в країнах Азії у цілому, то слід відзначити, що завдяки високій долі експорту у ВВП значення т.зв. «нових азіатських тигрів» для глобального ВВП постійно зростало після кризи 1998-1999 рр., тоді як доля Японії знижувалась. Доля Японії у ВВП країн Азії скоротилося майже вдвічі через затяжну рецесію, переміщенню виробництва в ці країни і наслідки перегрітого ринку активів ще на початку 90-х років. У цей же час, доля Китаю у ВВП Азії виросла з 9% до 31.7%.

З фундаментальних позицій економічному піднесенню сприяла реформа економіки спрямована більшою мірою на інвестиційний попит, а не на споживчий. Відповідною мірою зростав імпорт інвестиційних складових. Так, імпорт вузлових компонентів і запчастин досяг найбільшого рівня у 2007-2008 рр., однак це не заважало досягти найвищого темпу зростання ВВП, оскільки більша їх частина використовувалася в експорті.

¹ Asia and Pacific/ Global Crisis: The Asian Context. – Washington DC. International Monetary Fund. May, 2009.

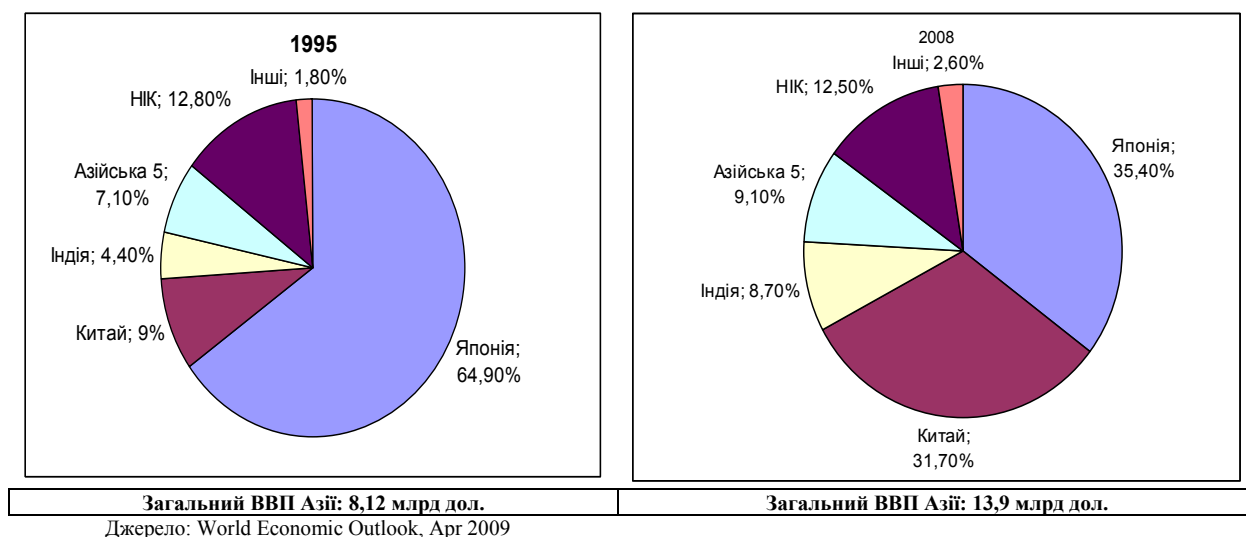

Рис. 2. Доля країн Азії в загальному ВВП регіону

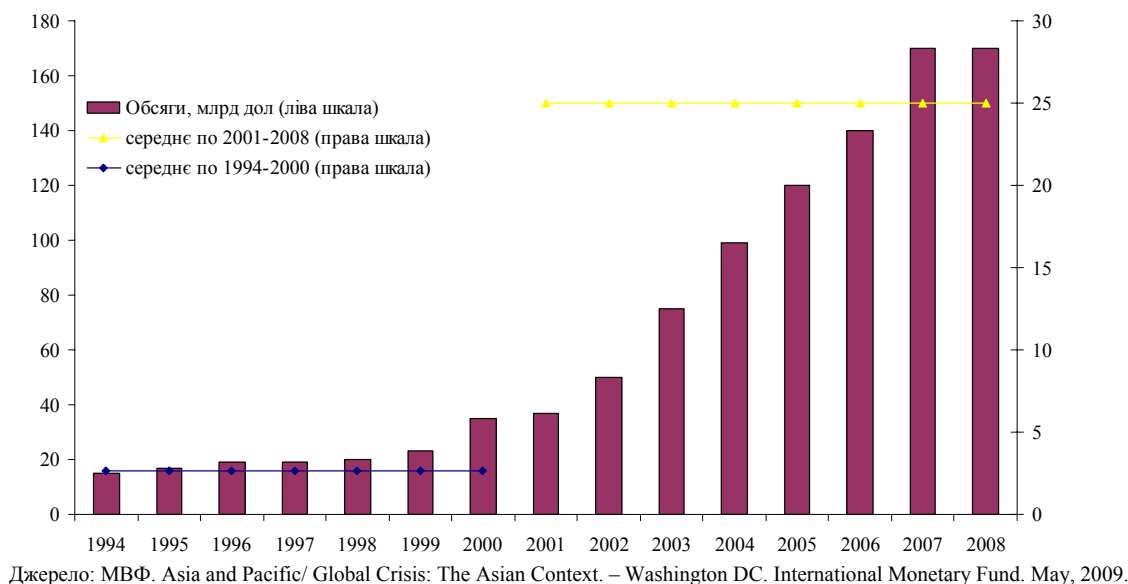

Рис. 3. Імпорт запчастин в Китай

Внаслідок довготривалої політики підтримки інвестиційного зростання, баланс поточного рахунку платіжного балансу у Китаї зростав сталими темпами, тоді як в інших країнах Азії, зокрема в Японії, він поступово скорочувався. У Китаї була і залишається нагальна потреба зниження постійної залежності від експорту та інвестицій у напрямку до підвищення внутрішнього попиту і можливо навіть зниження долі приватних заощаджень щодо наявного доходу, яка складає близько 25%. Країні необхідне застосування цілої низки фіскальних стимулів з метою поживлення споживчої довіри. Так, уряд країни збільшив витрати на освіту, охорону здоров'я і соціальну безпеку майже вдвічі з 2005 по 2008 рр., хоча вони залишаються низькими порівняно з країнами ОЕСР і складуть усього 6% від ВВП. Оголошені фіскальні стимули на 2009 рік, які складають близько 15% ВВП країни, є одними з найбільших у світі і частково вони прискорили приватне споживання в країні. Це дозволило збільшити пенсійні програми і уряд зобов'язався покрити програмами з охорони здоров'я 90% населення до 2011 року.

Разом з тим, відношення споживання щодо ВВП знижувалося з майже 50% на початку 90-х років до близько 35% на сьогоднішній день. Для порівняння, у більшості країн Азії це відношення на сьогоднішній день складає біля 50-60%. Серед основних причин відзначаються недостатній рівень витрат на охорону здоров'я та освіту і недостатньо розвинений фінансовий ринок, який би дозволяв ефективно перерозподіляти заощадження і інвестиції¹. Саме через такий дисбаланс Китай має постійний профіцит поточного рахунку платіжного балансу, на рівні близькому до 10% ВВП, хоча з 2008 року він почав скорочуватися. При цьому, її споживчий ринок росте одним з найбільших темпів у світі і в реальному вимірі він складає близько 8% на

¹ Eswar J.Prasad. Is the Chinese Growth Miracle Built to Last? Trade Policy Cornell University. July 2007.

рік. На середину 2009 року обсяг роздрібного товарообороту виріс на 17%. Таким чином, можна говорити про поступовий ріст споживання у найближчі роки і пов'язане з цим скорочення профіциту поточного рахунку унаслідок зростання імпорту.

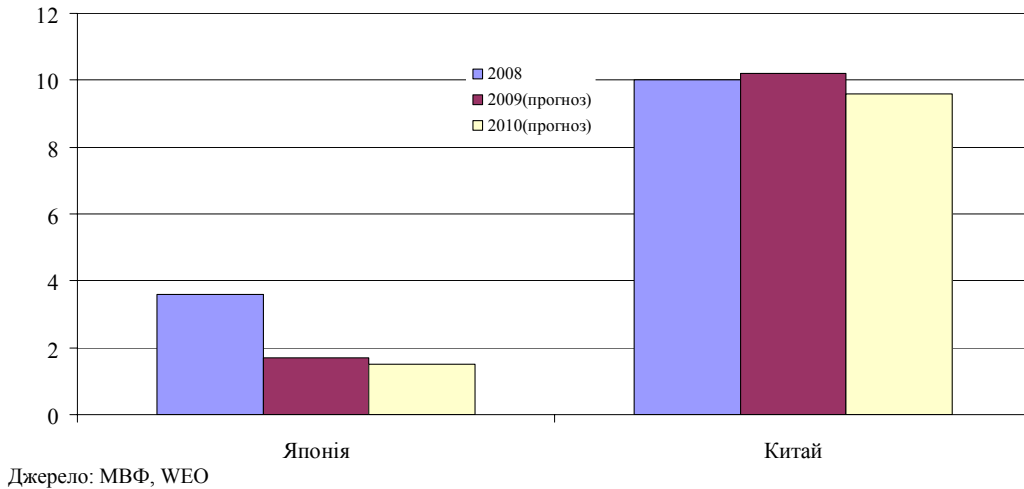

Рис. 4. Баланс поточного рахунку платіжного балансу Китаю і Японії

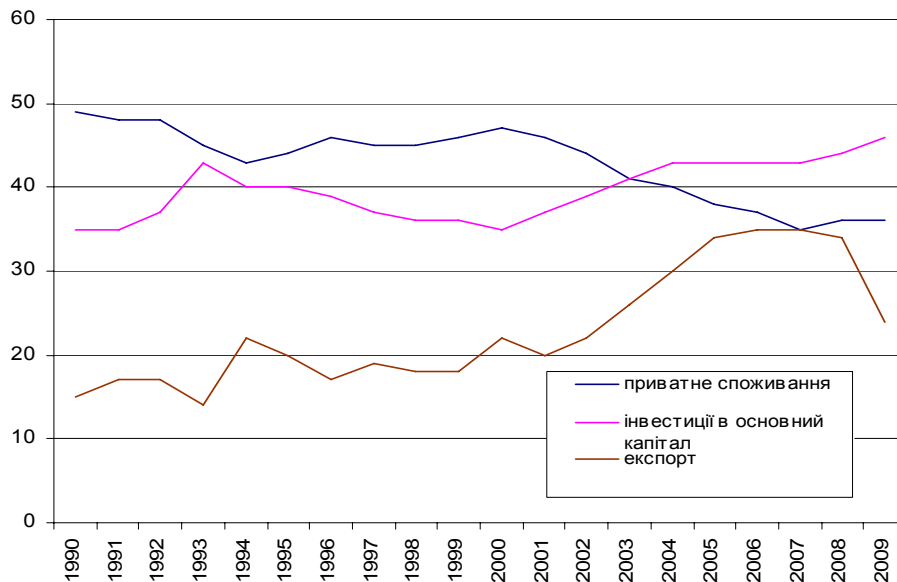

Рис. 5. Доля основних компонентів ВВП Китаю

З огляду на вище наведену структуру економіки, розглянемо вплив наступних сфер регулювання на економічну динаміку в Китаї.

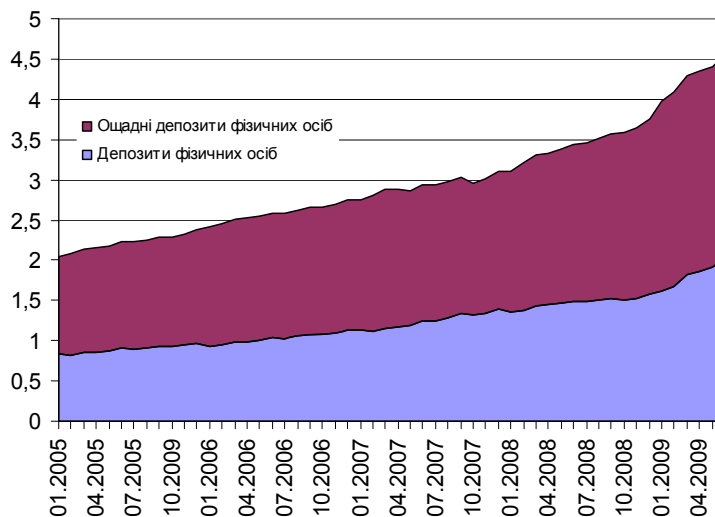
Банківський сектор. Приклад Китаю є досить позитивним у банківському секторі, де переважна більшість банків перебуває в державній власності і тому уряд планує фінансувати лише 30% плану з підтримки інфраструктури на 2009 рік, тоді як банки візьмуть на себе більшу частину підтримки. Найбільші 4 банки Китаю займають близько 50% усіх активів банківської системи. Саме це і виявилось позитивним чинником підтримки кредитування економіки Китаю, де ріст кредитного портфелю навіть прискорився у 2009 році незважаючи на світову фінансову кризу. Річний приріст кредитування у Китаї склав 18,8% у грудні 2008 року, однак суттєво прискорився і фактично подвоївся в середині 2009 року.

Відзначимо, що вимоги до відкриття банків в Китаї є досить жорсткими. Так, для відкриття банку потрібен мінімальний розмір капіталу в обсязі 1 млрд юань (140 млн дол. США) з додатковими 100 млн юань (14 млн дол. США) за кожну філію, що відкривається. Іноземний банк може приймати лише депозити від фізичних осіб обсягом 1 млн юань і більше. Іноземні банки, незважаючи на присутність в країні, складають усього 2,16% усіх фінансових активів країни, згідно з інформацією Народного банку Китаю¹, порівняно з понад 30% в банківській системі України.

¹ Assets of foreign banks in China up 7.37% in '08. Xinhua. 2009-03-14. http://www.chinadaily.com.cn/china/2009-03/14/content_7578454.htm

Відношення кредитів щодо депозитів має складати не більше 75%, однак для нових кредитів надається 5-річний пільговий період. Дана норма сприяє контролю за розподілом залучених ресурсів, оскільки депозити є основним джерелом фінансування активних операцій банків (відношення ощадних депозитів фізичних осіб і юридичних осіб до кредитів банків складало, за нашими розрахунками, понад 110% у першій половині 2009 року).

Банки перебувають переважно в державній власності, більшість депозитів фактично є гарантовані державою. Це і стало сприятливим фактором прискорення приросту депозитів на 30% до попереднього року у 2008-2009 рр., тобто у період відомий як період глобального дефіциту ліквідності.

Джерело: Народний банк Китаю

Рис. 6. Загальні депозити у банківській системі Китаю (трлн юань)

Контроль за рухом іноземного капіталу. Китай досить довгий час проводив контроль за рухом капіталу. Це переважно стосувалося операцій з валютою. Ще в 1979 році у країні було створено орган контролю за притоком і відтоком валюти з країни. У 1990 році цей орган було приєднано до Народного банку Китаю. Лібералізація валютного ринку відбувалася досить повільним темпом, контроль за купівлею і прибуттям валюти приватними особами залишився жорстким. Взагалі ж, контроль за рухом капіталу у Китаї здійснюється по трьох напрямках: контроль за іноземним боргом, міжнародними портфельними інвестиціями і ПІІ¹. Контроль за рухом капіталу значною мірою допоміг країні зберегти високий рівень фінансової безпеки. Рівень загального зовнішнього боргу складав усього 12% ВВП, на відміну від України, де ця цифра на кінець 2008 року становила 83%. Таким чином, навіть різкий відтік капіталу іноземних інвесторів, як це було в переважній більшості країн, що розвиваються у 2008 році, не був і не є небезпечним для підтримки фінансової безпеки країни.

Разом з тим, роль приватних заощаджень виявилася особливо важливою для Китаю, де доля інвестицій у ВВП завдяки цьому складала понад 30% в останні роки. Загальний рівень заощаджень щодо наявного доходу був одним з найвищих в світі. Його доля виросла з 37.5% в 1997 році до 49.9% у 2007 (включаючи корпоративні заощадження і профіцит поточного рахунку). Приватні заощадження склали близько 25% наявного доходу в 2005-2007 рр., порівняно з 2-3% в США і 10-13% для України за цей же період. Саме це і сприяло підтримці високого рівня позитивного сальдо поточного рахунку, оскільки в банківській системі було достатньо свого ресурсу.

Характерною ознакою даного притоку боргового капіталу у ряді країн, що розвиваються, було погіршення сальдо поточного рахунку у цей період, незважаючи на притік боргового капіталу. Це, очевидно, стало наслідком невиробничої орієнтованості притоку капіталу і зростання попиту на імпорт за рахунок іноземних кредитів. У Китаї рівень внутрішніх заощаджень виявився досить вагомим, що дозволило підтримати банківську систему без значних зовнішніх кредитів. В Україні відношення загальних кредитів до депозитів наприкінці 2008 року перевищувало значення 2, тоді як для Китаю дане відношення складало усього 0,68%. Це і викликало занепокоєння в кредиторів, які також брали до уваги значення відношення короткострокового боргу до золотовалютних резервів центробанку. В Україні воно було також високим і складало 53%, це ж стосувалося Угорщини і Туреччини – країн, які також змушені були звернутися до МВФ за допомогою щодо підтримки рівня золотовалютних резервів. В той же час для Китаю даний показник складав лише 7%.

¹ Zhichao Zhang. Capital Controls in China: Recent Developments and Reform Prospects. Durham Business School. University of Durham. 2005.

Незважаючи на контроль за рухом капіталу, вагому роль в економічному піднесенні зіграли інвестиції – у Китаї їх загальний обсяг склав понад 90 млрд дол. у 2007 році, а загалом понад 320 млрд дол. Для порівняння, у Кореї їх рівень ледве досягав 10 млрд дол. в окремі роки. Не останню роль у цьому відіграла вартість робочої сили і ріст продуктивності. Примітно, що у 2007 році відзначено найбільший ріст фондових індексів Китаю, при обмеженнях, які запроваджені для нерезидентів. Після падіння індексів на 40% у 2008 році, ріст за 7 місяців 2009 року склав 81% до початку року, тоді як індекс Японії (Ніккей 225) виріс на 9%, Сінгапуру – на 39%, Кореї – на 32%.

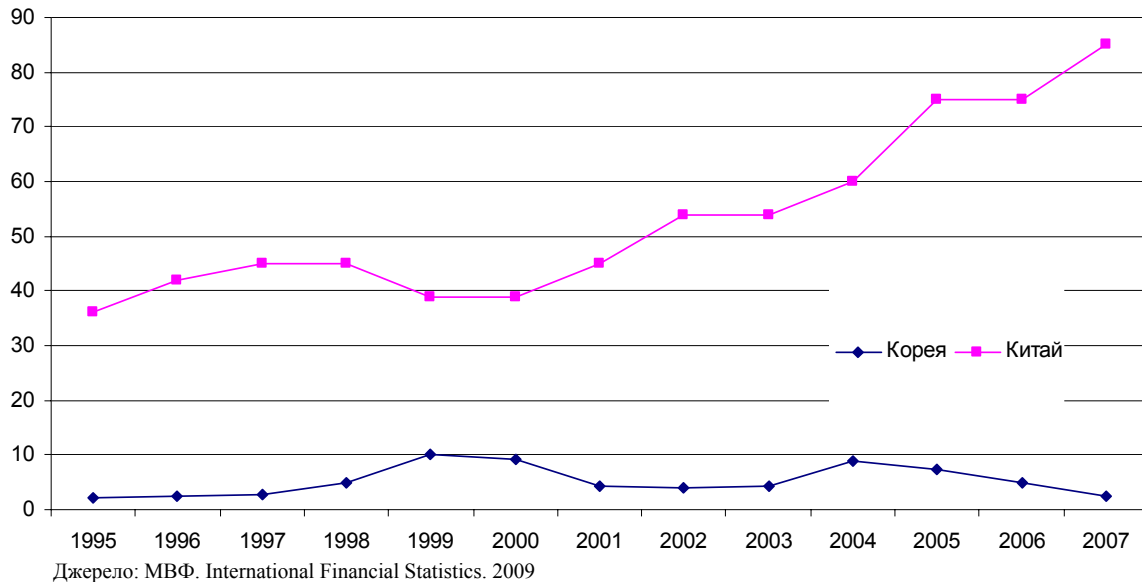

Рис. 7. Прямі іноземні інвестиції в Китай та Корею

Регулювання ринку цінних паперів. Надзвичайно високий потенціал внутрішніх заощаджень у Китаї змусив уряд вдатися до низки заходів з метою оживити ринок цінних паперів. Наприклад, у 2008 році Шанхайській фондовій біржі було надано дозвіл проводити лістинг іноземних компаній¹. Ця біржа, яка працювала з 1860 року до 1941 р., а потім лише у 1990 р. поновила роботу, досить давно цікавила іноземні компанії, що мали намір таким чином підвищити ринкову вартість завдяки потенційно високому попиту. Запровадження даної ініціативи мало місце у серпні 2008 року, саме на початку глобальної фінансової кризи. Невдовзі після цього, у жовтні 2008 року, уряд країни частково у вигляді експерименту усунув перешкоду для ринкового ціноутворення на біржі, тобто заборону на т.зв. коротку продаж, яка може привести до стрімкого падіння акцій. Ріст ринку акцій в Китаї за 7 місяців 2009 року, після падіння 2008 року, виявився одним з найбільших у світі, склавши понад 80%.

Як було згадано вище, своєчасні обмеження на ріст кредитного портфелю в 2007 році призвели до росту кредитного портфелю на 7.7 трлн юань за 7 місяців 2009 року. У той же час, обсяг нових випущених боргових зобов'язань на ринку склав 692 млрд юань, або близько 10% від обсягів наданих кредитів, згідно з Національною асоціацією інституційних інвесторів фінансового ринку, яка є відповідальною за реєстрацію нових облігацій. Це фактично відповідає рівню випущених боргових цінних паперів в Україні, де обсяг зареєстрованих емісій облігацій у 2008 році склав 28,4 млрд грн, порівняно з 307 млрд грн кредитів. Тобто можна констатувати схожість фінансових ринків обох країн, де абсолютно домінуючим у перерозподілі національного багатства є банківський сектор.

Незважаючи на домінуючість банківського сектору, уряд також проявив ряд ініціатив щодо регулювання ринку цінних паперів. У травні 2007 року, коли ріст на ринку акцій в Китаї показав приріст понад 100% за 12 місяців, уряд країни підвищив податок на купівлю і продаж акцій з 0,1% до 0,3%, що призвело до певного зниження активності на ринку². Даний захід був спрямований на уникнення перегріву на ринку акцій. Подібні ініціативи уряд проявляв і у попередні роки, починаючи з 1990 року. Тоді під час стрімкого росту ринку уряд змусив продавців сплачувати 0,6% від загального обороту акціями на Шенженській фондовій біржі. Тоді, після падіння ринку уже в жовтні 1991 року уряд знизив даний збір до 0,3%. Наступна хвиля зростання ринку мала місце в 1996 році, коли індекс шанхайської фондової біржі виріс майже втричі і в травні 1997 року збір на торгівлю акціями було підвищено до 0,5%. Після цього ринок розпочав падіння, яке тривало до 1999 року. З метою припинення стагнації на ринку протягом 2001-2004 років уряд знизив даний збір до 0,1%.

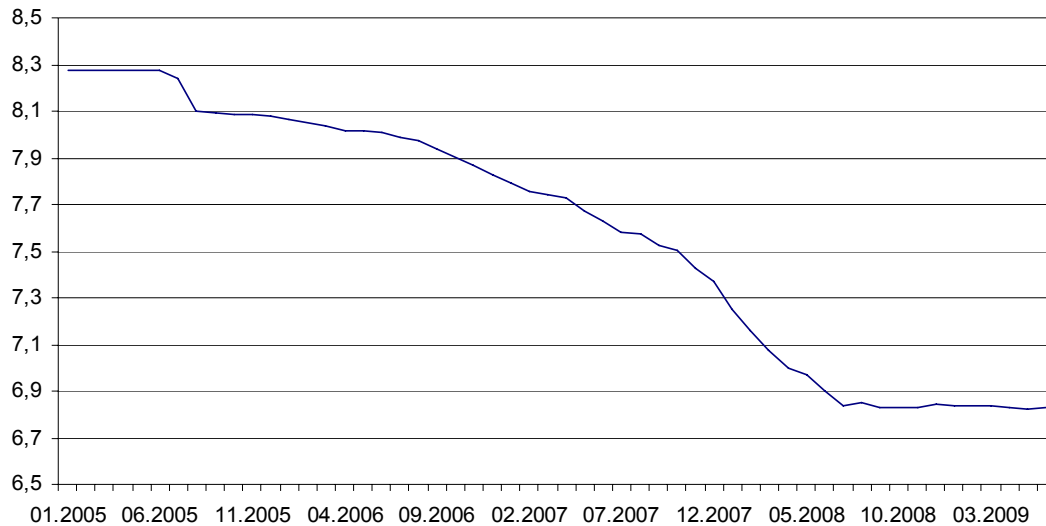
¹ The Shanghai Stock Exchange. Re-enter the dragon. The Economist. Aug 14th 2008

² China Raises Stamp Duty to Temper Soaring Stock Market. Reuters 30 May 2007. <http://www.cnbc.com/id/18910940>

Незважаючи на зниження активності на ринку протягом декількох тижнів після зниження податку на купівлю-продаж акцій у 2007 році, попит на ринку залишився високим. Підвищення даного збору у той період, разом зі збільшенням обсягів торгів, призвело до росту зборів на торгівлю акціями у 11 разів – з 18 млрд юань у 2006 році, до 200,5 млрд юань у 2007 році.

Що стосується акцій на зовнішніх ринках, то уряд за останні роки стимулював лістинг внутрішніх компаній за кордоном. Згідно рейтингово-інформаційної агенції Standard & Poor's, з понад 49000 компаній, які були в лістингу різних бірж світу, біля 6% припадало на компанії Китаю і Тайваню, причому їх кількість збільшилася більш ніж у двічі з 1998 року. Примітна й та обставина, що з 4 найбільших за капіталізацією компаній в світі станом на липень 2009 були китайськими, хоча їх переважна доля перебувала у власності держави.

Політика регулювання обмінного курсу. Найбільшою мірою у притоці капіталу і довірі іноземних інвесторів сприяла валютна політика Народного Банку Китаю, який утримував обмінний курс юаню до долару на незмінному рівні протягом майже 10 років до 2005 р., після чого вдався до поступової його ревальвації (не без тиску з боку США). Ревальвація проводилася поступово, що фактично утримало іноземних інвесторів від різкої фіксації прибутків, як це мало місце в ряді країн, що розвиваються. Золотовалютні резерви, як наслідок постійних інтервенцій, перевищили 2 трлн дол. у середині 2009 року. Дана політика також сприяла підвищенню конкурентоспроможності країни. Згідно Банку міжнародних розрахунків реальна девальвація юаню, що мала місце завдяки прив'язці валюти до долару США і таким чином була штучною підтримкою експорту, додатково сприяла росту експорту¹. Так, у 2004 році торговий профіцит Китаю складав усього 32 млрд дол. (1,7% ВВП), однак уже в 2007 році він уже перевищував 200 млрд дол. (понад 10% ВВП). Як видно з рис 7, це мало місце на тлі номінальної (і реальної) девальвації.

Джерело: Народний банк Китаю

Рис. 8. Обмінний курс (юань за долар США)

Незважаючи на контроль за валютним ринком, було вжито низко заходів з метою досягнення конвертованості юаню. Однак, на сьогоднішній день дана валюта поки що залишається лише частково конвертованою. Виходячи з вище наведеного, можна констатувати, що китайська модель регулювання фінансових ринків, незважаючи на всі її недоліки, є досить позитивним прикладом серед країн, що розвиваються. Серед позитивних її елементів, які можна застосувати в Україні, виділимо наступні.

В регулюванні банківського сектору досить позитивним виявився досвід Китаю щодо запровадження обмежень на відношення наданих кредитів до депозитів, як і моніторинг та регулювання кредитів у секторі, що зростають досить швидкими темпами. Запровадження більш жорстких норм до мінімального обсягу капіталу банку також сприяло концентрації банківського сектору, що є особливо актуальним для України. У сфері регулювання ринку цінних паперів позитивним є досвід Китаю щодо запровадження збору на купівлю-продаж акцій, який дав змогу зупинити фондовий ринок від значного перегріву. В сфері політика валютного курсу його повна фіксація до 2005 року і поступова досить повільна ревальвація сприяли підвищенні довіри інвесторів і досягнення найбільшого у світі рівня золотовалютних резервів. НБУ доцільно врахувати прорахунки з різкою ревальвацією 2004 і 2008 рр. і врахувати досвід Китаю у цьому відношенні. Нарешті, контроль за рухом іноземного капіталу в Китаї призвів до досить незначного приросту боргу і високу залежність країни від внутрішніх заощаджень. Таким чином,

¹ Alicia García-Herrero and Tuuli Koivu. China's exchange rate policy and Asian trade Bank of International Settlements. Working Papers No. 282. April 2009

запровадження ліміту на відношення загального боргу до ВВП є позитивним елементом регулювання боргового ринку для економічного розвитку.

Література

1. China tells banks to curb lending sources. Reuters, Nov 19, 2007. <http://www.reuters.com/article/businessNews/idUSPEK803020071119>
2. Asia and Pacific/ Global Crisis: The Asian Context. – Washington DC. International Monetary Fund. May, 2009.
3. swar J.Prasad. Is the Chinese Growth Miracle Built to Last? Trade Policy Cornell University. July 2007.
4. Assets of foreign banks in China up 7.37% in '08. Xinhua. 2009-03-14. http://www.chinadaily.com.cn/china/2009-03/14/content_7578454.htm
5. Zhichao Zhang. Capital Controls in China: Recent Developments and Reform Prospects. Durham Business School. University of Durham. 2005.
6. The Shanghai Stock Exchange. Re-enter the dragon. The Economist. Aug 14th 2008
7. China Raises Stamp Duty to Temper Soaring Stock Market. Reuters 30 May 2007. <http://www.cnbc.com/id/18910940>
8. Alicia García-Herrero and Tuuli Koivu. China's exchange rate policy and Asian trade Bank of International Settlements. Working Papers No. 282. April 2009

Надійшла 28.06.2009

УДК 339.13+338.53

В. Р. КУПЧАК

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

РОЗРОБКА МЕТОДИЧНИХ ОСНОВ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ГАЗ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

У статті розроблено методичні основи ціноутворення на газ на внутрішньому ринку України, що передбачають введення системи цін на газ з урахуванням режимів його споживання.

In the article the methodical bases of pricing are developed on gas at the internal market of Ukraine, that introduction of the system of prices is foreseen on gas taking into account the modes of his consumption.

Ключові слова: ціноутворення, газ, система цін на газ.

Вступ. Ціни – найважливіший економічний інструмент управління економікою. Можливість управління ними дозволяє стимулювати науково-технічний прогрес, підвищувати ефективність суспільного виробництва. Для реалізації вказаних цілей необхідне постійне вдосконалення форм і методів формування цін.

Ціноутворення на газ є основою формування взаємостосунків між споживачами і виробниками, одним з визначальних чинників їх розвитку. З одного боку, цінні сигнали на газ впливають на соціально-економічний розвиток країни, сприяють структурним змінам в економіці (зміни в паливному балансі), впровадженню енергозберігаючих технологій. З другого боку, ціни на газ визначають розвиток самої газової галузі, її привабливість з погляду інвесторів.

Проблемі розробки методики ціноутворення на газ присвячено роботи В.В. Венгера [1], А.І. Марченка, І.О. Стукаленка [2, 3], В.Д. Щокіної, В.А. Корнеєвої, З.Г. Акулової [4], В.І. Тарасова, В.Г. Герасимової, П.П. Мезяна [5], І.Я. Фурмана [6]. Проте, вказана проблема залишається актуальною й на даний час, вимагаючи подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є розробка методичних основ ціноутворення на газ на внутрішньому ринку України, що передбачають введення системи цін на газ з урахуванням режимів його споживання та, як наслідок, можливість вартісної оцінки послуги, що представляється газопостачальною системою по забезпеченню відповідного рівня надійності подачі газу споживачам в умовах змінного режиму його витрати.

Виклад основного матеріалу. Газова галузь є цілісною економічною системою з низкою характерних ознак:

- 1) самостійне виконання основної своєї функції в системі управління народним господарством – забезпечення надійного енергопостачання всіх споживачів;
- 2) можливість розширеного самовідтворення за рахунок власних фінансових ресурсів;
- 3) наявність розвинених функціональних зв'язків між основними сферами діяльності;
- 4) ведення активної політики в області охорони навколишнього середовища;
- 5) наявність єдиної централізованої системи управління основними сферами діяльності і